

HAJÓTÖRÖTTEK

Nem mondom, hogy csúfság esett rajtunk, de – mégiscsak csúfság esett rajtunk. Idestova negyedik éve játszunk itt irodalmi pápasdit, osztogatunk irodalmi bíbornokságokat, és fosztunk meg bitorlókat bitorolt püspöki stallumtól, negyedik éve csinálunk irodalompolitikát, állítunk és döntünk elméleteket, izgatunk, várakoztatunk és várakozunk, már berendeztük egy nagystílusú irodalmi épület összes mellékhelyiségeit, irodalmi kávéházaink, minden-minden megvolt már, csak épp az irodalom hiányzott, és akkor se bű, se bá, jön egy *outsider*, se kérdez, se mond, csinál irodalmat, és jön a postás a legkomolyabb manierral, gondosan csomagolt könyvet kézbesít, a *Minerva* adja ki, írta pedig Balogh Endre, aki részt se vett a mi irodalmi harcainkban, csak ült az íróasztalnál, és megírta a *Hajótörötteket*...

Hogy is merte!

*

De nem azért ülök én a *Kalauz* szerkesztői székében, hogy büntetlenül lehessen elkövetni ilyen vakmerő cselekedetet.

*

Ez a Balogh Endre nem tud írni. Nem úgy ír, mint mi. Hát akkor – persze hogy nem tud írni. Beszél valami háborús vakemberről, akit mindenki elhagyott, rettenetes bánatok feküdtek reá, szenvedett soká, nagyon soká, míg egyszer csak: „... megint felbuzgott belőle valami érzéspatak, de most a melegcsapot facsarta meg az Isten keze, éltető meleg zuhogás indult a lelkében...”

Így írni? Ha ez nem bolondság, akkor irodalom.

Evvel be is fejeztem a tréfát, és a Balogh Endrének járó dicséretet.

Ahogy tudom, a szerző első könyve ez. A magyar irodalmi élet mind sűrűbben produkál negyvenéves novíciusokat. Különös írások teremnek e késő noviciátusból. Semmi tisztánlátás, csupa érett manier. A „fiatal író” hálaistennek ismeri már az életet, az embereket, de sajnos – túlságosan ismeri a belletrista irodalmat is. Üdült Mikszáthon, borongott Turgenyevvel és ámult Tolsztoj végtelenségein. Régi magyarok mellett volt figyelme új és legújabb magyarok számára is, aktív érdeklődésű tanúja volt irodalmi divatok feltűnésének, eltűnésének is. Figyelme letiltja az ifjúság kiáltó hibáit, de a merészsége is temperált.

Különös, eklektikus írásokat küld elénk e késői irodalmi fiatalság.

De kilátásai – a jobbabbak. Persze csak azokban az esetekben, ahol az írói velleitást komoly tehetség alapozza.

*

Balogh Endre kisregényeknek nevezi hosszabb-rövidebb novelláit. A *Fehér rügy* korrajz-kísérlete az – bizonyára –, ami e pretenciózusabb elnevezésre indítja. Igaz: a novella hőse a világháborúban vakult meg, a történés folyamán parasztokat földosztásról is hallunk beszélni, a szerző lírája is impériumlíra, de nem veszi-e észre szerző, hogy a történet vonalvezetése simplexen novelláris, a valahol történik valami, és még valami... de jobbra, balra hiába

tekintünk, sehol semmi előkészület, az előtérben mindig a vak áll, akire – az olvasónak is váratlanul – csak úgy rászakadnak az események.

Svelaketu törvénye, Meg kel halni, Örökélet – jobb ötletnovellák, köztük a *Meg kell halni* a legjobb ötletű novellák közül való.

Letarolt életek muzeális gyűlhelye ez a könyv. Ez életek felett állandó a köd, itt-ott ha áttör egy-két napsugár (a májusi élet zsendülése a Fehér rügyben). Első könyve ez az írónak, és irodalomban is, mint életben – magasabb érték: a derű.

A novellák megírása végig – igazi írói karakterre vall. Ez az író lát, víziós erővel lát, tollát kényszer vezeti, mindig valószerű. Figyelme szélesen terjeszkedő, azért leírásai sokszor hosszadalmasak. Pontosan lát, de nem mindig pontosan láttat. Rajztudás, perspektíva kérdése ez. Meg fogja tanulni.

*

Én szeretem.

Mert művész, éretten objektív, de *impossibilitéje* alól becsületes szív melegét érzem. Szava nyomán sok meghatottság fakad, s én szeretném ha e most startolt pályafutó, durva kézzorításomon is keresztülérezné megindultságomat.

Kalauz, I. évf. 14. sz. 1922. ápr. 2.